

This is the full text of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), in one or more languages.

© 1996-2007 The Office of the High Commissioner for Human Rights.

This PDF version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

AMEGBETƆ FE ABLƆƉEVINYENYE ŊU KPEƉODZINYA

KPƆKPLƆYIƉEME

Esi woƉe dzesi kƆtƆe be, amegbetƆwo katā fe gomekpƆkpƆ sƆsƆe, anye gƆmeƉokpe na amegbetƆfomea fe ablƆƉemenƆnƆ, nutefewƆwƆ kple ŋutifafa le xexeame ta la.

Esi eme va kƆ fāa be, ablƆƉevinyenye si nye amegbetƆ ƉesiaƉe tƆ la ŋu mabumabu akpƆ gbƆe wƆtso be hlƆnuwƆwƆ Ɖe amegbetƆfomea ŋu va bƆ ta la, amewo fe dzitsinya va tsi tre Ɖe nuwƆna vloƆ sia ŋuti ale woƉe adzƆgbƆe heƉƆe kplickpaa be, le egbe xexe sia me la, ele be amegbetƆ nanƆ agbe le ablƆƉe me, aƉe eƉe didi agblƆ faa vƆvƆ manƆmee, asubƆ nusi dzi wƆxƆ se, avo tso ŋƆdzidodoname si me eye hiākame maganye agbenƆnƆ fe afƆklinu na ame hahoawo o ŋuti la,

Esi woƉo kpe edzi be, ehiā be se nadzƆ AmegbetƆ fe AblƆƉevinyenye ŋu KpeƉodzinya la ŋu, be ametetedeto kple funyafunyawƆwƆ ame magawƆe be ame aƉeke nayi eƉokui ta vli gei la to aglādzedze me o ŋuti la,

Esi wohiā vevie be woado dukƆ kple dukƆwo dome kadodo Ɖe ŋƆ le xexemedukƆwo katā dome ta la, Esi Xexeme DukƆ Fofuawo Ɖe adzƆgbƆe le woƉe ƉoƉo si te wode asie la me be, to AmegbetƆ fe ablƆƉevinyenye ŋu KpeƉodzinya me la, amegbetƆ ƉesiaƉe, eƉanye nyƆnu alo ŋutsu o, fe gomekpƆkpƆ sƆ eye wokpƆ mƆ be to esia me la, hadomegbenƆnƆ azƆ Ɖe ŋƆ, ablƆƉe asu amesiamƆ si wu tsā eye agbenƆnƆ nadze edzi nyuie na amesiamƆ wu tsā ta la,

Esi dukƆ siwo katā da asi Ɖe KpeƉodzinya dzi la Ɖe adzƆgbƆe be yewoakpƆ egbƆ be amesiamƆ de bubu KpeƉodzinya la kple amewo fe ablƆƉemenƆnƆ bliboe ŋu kpakple ŋkuléle Ɖe ƉoƉo la ŋuti to ƉekawƆwƆ me kple Xexeme DukƆ Fofuawo la,

Esi eme kƆ fāa be gomekpƆkpƆ kple AblƆƉemenƆnƆ gomesese tsitotsito nye nu vevitƆ wu, hena takpƆkpƆ na adzƆgbƆeƉe sia bliboe ta la,

XEXEME DUKƆ FOFUAWO FE TAKPEKPEGĀ LE GBEFĀ ƉEM:

AmegbetƆwo fe AblƆƉevinyenye ŋu KpeƉodzinya sia be, enye ƉoƉo si dzi mieda asi Ɖo na amewo katā le xexeame godoo. Miele mƆkpƆkpƆ me be amesiamƆ kple xexeame habƆbƆ ƉesiaƉe le afisiafi azƆ Ɖe KpeƉodzinya sia nu. Woakakae Ɖe xexeame katā to efiafia kple emeƉeƉe na amewo me. Esia awƆe be amewo nase KpeƉodzinya la gƆme eye woaxƆe, awƆ Ɖe edzi be, agbenƆnƆ natsƆ afo nyuie le DukƆ siwo le Xexeme DukƆ Fofuawo fe HabƆbƆ me la me. WokpƆ mƆ be woakaka KpeƉodzinya la Ɖe XƆƉeasinyigba siwo dzi Ɖum dukƆ aƉewo le la hā me hena dzidzedzekpƆkpƆ.

KPEƉODZINYA ƉOƉO 1

Wodzi amegbetƆwo katā ablƆƉeviwƆe eye wodzena bubu kple gomekpƆkpƆ sƆsƆe. Susu kple dzitsinya le wo dometƆ ƉesiaƉe si eyata wodze be woanƆ anyi le ƉekawƆwƆ blibo me.

KPEƉODZINYA ƉOƉO 2-LIA

Ele be amesiamƆ nakpƆ gome le ablƆƉevinyenye fe ƉoƉo siwo katā le KpeƉodzinya la me me. Woawo ƉoƉo siawo dzi vovotodeameme manƆmetƆe Ɖe eƉe dzƆtsofe, ŋutigbalē fe amadede, ŋutsu alo nyƆnyuyenye, gbegbƆgblƆ, xƆsehamenƆnƆ, dunyahamenƆnƆ, ame fe susu fe vovototo, Ɖevinyenye alo Ɖofe tƆxƆ aƉeke ta o.

Gawu la, vovotodeameme madze le ame aƉeke fe dunyahenyawo alo eƉe dukƆa fe kadodo kple dukƆ bubuwo me o. Nenema ke ame la fe dukƆ si me wƆtso la Ɖanye dukƆ nƆ-eƉokui si o, eƉanye xƆƉeasi dukƆ alo dukƆ manƉokuisi o, vovotodeameme nuwƆna aƉeke mayi edzi ku Ɖe eŋu o.

KPEƉODZINYA ƉOƉO 3-LIA

Ele be amesiamƆ nanƆ agbe leablƆƉe kple dedienƆnƆ me.

KPEƉODZINYA ƉOƉO 4-LIA

WomatsƆ ame aƉeke awƆ kluvie alo aƉƆe awƆbae o, woatsi kluvinyenye kple kluvitsatsa nu gbidii le mƆ vovovoawo nu.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 5-LIA

Womawo funyafunya ame, asẽ tame le enju, awo hlõnu aḁeke ḁe enju, ahe to ne ahaḁi gbõe o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 6-LIA

Woade bubu amesiame nu le afisiafi abe amegbetõ ene le se la nu.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 7-LIA

Amewo katã sã le se la dziwãwã me eye wo katã akpõ gome le se la fe wo taviuli me vovototomanõmee.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 8-LIA

Gomekpõkpõ le amesiame si le dukõa fe võnuḁrõfewo hena ḁḁḁḁowãwã siwo ku ḁe efe ablõḁevinyenye fe kuxiwo nu abe alesi wole dukplõse la me ene.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 9-LIA

Womalé ame aḁeke akpasesõtõe, azi edzi ḁe gaxõme, alo anyae le dukõa me ḁe adzemadze dzi o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 10-LIA

Gomekpõkpõ sãwõ le amesiame si nu wotsõ nya ḁo hekplõe yi dukõa fe võnuḁrõfe, afisi võnuḁrõla adodoe siwo matso afia njkunõ o la, nade to efe nyawo me ku ḁe efe gomekpõkpõ, efe ḁḁeasiwo kple hlõnya ḁesiadḁe fomevi si woatsõ ḁe enju la me ne.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 11-LIA

1. Womabu ame aḁeke agõdzelaie le wõna aḁe si to nuḁḁi me ne la ta le efe dukõ me alo dukõ bubuwo fe se nu nenyie be se ma menõ anyi le amea fe vodadawõxi o.
2. Womabu ame aḁeke agõdzelaie ḁe nuwõna aḁe si mele dukõa alo gbetadukõ aḁeke fe seawo me le xeyixi si me nya la dzõ o. Nenema ke womana tohehe aḁeke si kõ wu esi sã kple amea fe vodada le xemaxi me o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 12-LIA

Ame aḁeke mekpõ mõ atõ sesẽ ade nu ame bubu fe adzamegbenõnya, efe fomenya, alo afemegbenõnya me o. Ame aḁeke mekpõ mõ ato mõ aḁeke dzi anya nu tso ame aḁe kple ame bubuwo dome kadodonyawo njuti o. Nenema ke ame aḁeke mekpõ mõ afo ḁi ame bubu njõ alo agblẽ enju o. Se la ḁe mõ be ame aḁe si nu woadḁe afõ sia fomevi ḁo la, navli eḁokui ta faa se la njḁõwãwã me.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 13-LIA

1. Amesiame kpõ mõ aḁi tsa ayi dukõ ḁesiadḁe me, anõ afisiafi si dzroe la, gake amea nakpõ gbõ be yemetso dukõ si me ye le fe lifowo o.
2. Mõnukpõkpõ le amesiame si be woadzo le efe dukõ alo dukõ bubu me eye woate nu atrõ gbõ va efe dukõ me.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 14-LIA

1. Mõnukpõkpõ le amesiame si, si ava yi dukõ bubu me la si be woakpõ sitsofe.
2. Womagbe sitsofemõnu kpõkpõ sia nana ame ne eva eme be wole eyome tim ḁe vodada siwo meku ḁe dunyahenyawo nu alo esiwo tsi tre ḁe Xexeme Dukõjofuawo fe ḁḁowo nu o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 15-LIA

1. Dumevinyenye fe gomekpõkpõ le amesiame si.
2. Womatsõ akpasesẽ axõ dukõmevinyenye le ame aḁeke si o, eye womaxe mõ na ame aḁeke si di be yeatrõ azu dukõ bubu me tõ la o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 16-LIA

1. Mõnukpõkpõ li na njutsu kple nyõnu siwo tsi nyuie ate nu aḁe srõ la si be woadḁe amesi nyo na wo la,

ado fome. Dzɔtsofe, dzrovinyenye alo subɔsubɔ manye mɔxenu o. Mɔnukpɔkpɔ sɔsɛ li na wo be woɔɔ wo nɛwo. Nenema ke woagate ɲu agbe wo nɛwo hã faa.

2. Womazi srɔɔɔɔ ɔe ame aɔke dzi o. Ele be srɔɔɔɔ la nanye srɔɔɔɔ eveawo fe didi.

3. Le dzɔɔɔme nu la, fomee nye gɔmedɔkpe na amegbetɔfomea, eyata enye dukɔ ɔesiaɔe fe dɔɔeasi be woakpɔ fome ɔesiaɔe fe dedienɔɔ fe nyawo gbɔ.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 17-LIA

1. Mɔnukpɔkpɔ li be nunɔamesi ate ɲu anɔ ame ɔeka si eye woagae ɲu anɔ ame ma kple ame bubuwo si ɔe du.

2. Womatsɔ akpasesɛ axɔ ame aɔke fe nunɔamesi si le esi la o.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 18-LIA

Amesiamе kɔ mɔ abu tame le eɔkui si le ablɔɔe me, awɔ efe dzitsinya ɲuɔ abe alesi wɔlɔ ene eye wɔasubɔ le mɔ si dze eɲu la nu. Ablɔɔemɔnu sia gɔmee nye be ame aɔe ate ɲu agbe nu ɔa tso efe xɔse gbɔ eye wɔagasubɔ nu bubu si wɔlɔ faa. Nenema ke wɔkɔ mɔ anɔ eɔkui si ko alo abɔ ha kple ame bubuwo le subɔsubɔhawo me. Afia nu tso nusi wɔsubɔna la ɲuti le adzame alo gaglãgbe to mɔ ɔesiaɔe nu mɔxexe manɔmee.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 19-LIA

Amesiamе kɔ mɔ abu tame le eɔkui si eye wɔaɔe efe susu agblɔ faa mɔxexe manɔmee. Mɔnukpɔkpɔ sia lɔ susuwoɔ le ame ɔkuisi le ablɔɔe me ɔe eme. Esia gɔmee nye be ame aɔke mekɔ mɔ ado akplamatsee le wɔna sia me o. Egalɔ mɔnu si wɔato ase nya tso ame bubuwo gbɔ kple alesi wɔana nyanya ame bubuwo hekpe ɔe susu siwo do go tso nyagbefãɔɔe ɔesiaɔe fomevi me kaka me. Le wɔna siawo me la, lifowo kura gɔ hã manye mɔxenu o.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 20-LIA

1. Takpekpe kple hadede le ɲutifafa me fe ablɔɔe mɔnukpɔkpɔ, li na amesiamе.

2. Womazi ame aɔke dzi be woanɔ habɔbɔ aɔe me o.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 21-LIA

1. Gomekɔkpɔ le dukɔmevi ɔesiaɔe si le efe dukɔ fe dziɔɔɔnyawo me. Ate ɲu anye eya ɲuɔ alo ametiatia aɔo wo tefe le akɔdada me.

2. Mɔnukpɔkpɔ li na dukɔmevi ɔesiaɔe sɔsɛ be woakpɔ gome le kpekpedeɲu siwo keɲ dziɔɔɔ nana dukɔmeviwo katã la xɔxɔ me.

3. Dziɔɔɔ ɔesiaɔe fe ɲusɛ fe sɔti le efe dukɔmeviwo sime. Woɔɔe ɲusɛ sia afia le xeyixi tɔxewo dzi to ametiakɔdada siwo wowɔna le ɔɔɔ nyui me. Le akɔdada siawo me la, dukɔmevi siwo katã dze ada akɔ la, ade nu aɔaka me le adzame alo to akɔdada mɔnu bubu aɔe si dzi woda asi ɔo ɲuɔɔɔ me.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 22-LIA

Hadomegbenɔɔ kple dedienɔɔ fe gomekɔkpɔ li na dukɔmevi ɔesiaɔe. Ehiã be dukɔmevi ɔesiaɔe nakpɔ esia ade dzesii kɔtɛe to nunyanya tso efe dukɔ la fe ɔekawɔɔ kadodo kple gbetadukɔwo ɲuti. Nenema ke wogahiãe hã be wɔanya nu tso kpekpedeɲu siwo efe dukɔ la xɔna tso dukɔ bubuwo gbɔ le ga, hadomegbenɔɔya kple dekonnyawo gome hena eya abe dumevi ene kple ehati bubuawo fe bubu kple tutuɔo si le vevie ɲuɔ la ɲuti.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 23-LIA

1. Dɔɔɔ fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiamе faa. Amesiamе atia dɔɔɔna si nyo ne la. Ati efe dɔɔɔ fe dzidzemekpɔkpɔ yome eye wɔavli amemaxɔmaxɔ ɔe dɔ me ta vevie.

2. Fetu ɔeka fomeviwo xɔxɔ ɔe dɔɔɔna ɔeka fomevi ta le afisiafi, fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiamе, vovototomanɔmee.

3. Fetu nyui xɔxɔ fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiamе. Esia awɔe be dɔɔla la nate ɲu akpɔ eya ɲuɔ, srã

kple viawo dzi dzidzemetɔe abe alesi wodze amegbetɔ be wòano agbe ɲudzedzekpɔtɔe la ene. Eye ne ehiã kura hã la woado alɔe abe hadomegbenɔnɔ fe viɔe ene.

4. Amesiame kpɔ mɔ aɔo dɔwɔlawo fe habɔbɔ anyi alo age ɔe ɔesiade si woɔo anyi xoxo la me ɔe efe dzidzemekpɔkpɔ mɔnuwo taviuli ta.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 24-LIA

Mɔnukpɔkpɔ li na amesiame si nye dziɔuɔuɔwɔla be woana gbɔɔemee to mɔkeke nanae me le xeyixi tɔxe aɔewo dzi gake woaxe fetu dedi nɛ. Womaɔe ga aɔeke le efe fetu la me ɔe xeyixi siwo me menɔ do me la ta o.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 25-LIA

1. Agbenɔnɔ dzidzemetɔe fe mɔnukpɔkpɔ li na amesiame bena efe lãme nanɔ sesie, eya ɲutu, srɔa kple viawo nanɔ dedie to nuɔuɔ, nutata, xɔtutu, atikenya, kple kpekpeɔɔunana bubu fomevi siwo hiã le hadomegbenɔnɔ me la xoxo me. Ne dɔwɔna mele ame aɔe si o la, mɔnukpɔkpɔ li ne be ne edze do alo zu wɔameto, srɔa ku alo wotsi heku amegã alo nyagã loo alo afɔku aɔe dzo ɔe edzi si awɔe be magate ɲu awɔ naneke le eɔokui si o hã la, woakpɔ kpekpeɔɔɲu.

2. Ele be woatsɔ beléle tɔxe na vinɔwo kple ɔeviwo eye woana kpekpeɔɔɲu wo. Ele be woakpɔ ɔevi siwo dzilawo ɔe wo nɔewo ɔe ɔoɔonu hafi dzi wo kple esiwo dzilawo meɔe wo nɔewo ɔe ɔoɔo nyuitɔ nu hafi dzi wo o la dzi vovototomanɔmee.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 26-LIA

1. Mɔnukpɔkpɔ li na amesiame be wòaxɔ hehe. Woaxɔ hehe siawo femaxee le gɔmedzesukuwo me. Ele be woazi amewo dzi be woaxɔ gɔmedzesuku fe hehe. Ele be mɔnukpɔkpɔ nanɔ anyi na hehexɔxɔ le aɔaɲudɔwo kple dɔwɔna tɔxewo me. Le sukukɔkɔwo dede gome la, woaɔe mɔ na amesiwo ɲu ɲutete le la be woage ɔe hehexɔfe siawo.

2. Ele be hehenana amewo fe taɔoɔzinu nanye be woatu amegbetɔ ɔesiade ɔo hena efe amezuzu blibo. Ele hã be amegbetɔfomea, fe dzidzemekpɔkpɔ kple efe ablɔɔemenɔnɔ fe gɔmeɔokpe nakpɔ ɲgɔyi to bubudede gɔmeɔokpe sia ɲu me. Esia ahe nugɔmesese, dzidodo kple xɔlɔwɔwɔ ade dukɔwo, gbegbɔgbɔwɔ kple xɔseha vovovoawo katã dome. Esia ana be Xexeme Duko Fofuawo fe Habɔbɔ fe nuwɔnawo nahe ɲutifafa va xexeame godoo.

3. Dzilawo kpɔ mɔ atia hehe si fomevi wodi be wo viwo naxɔ la faa.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 27-LIA

1. Gbesiagbegbenɔnɔ fe gomekpɔkpɔ li na amesiame. Esia gɔmee nye bena, mɔnukpɔkpɔ li na amesiame be woakpɔ gome le viɔe siwo hã dona tso dzɔdzɔmenuwo ɲuti nunya kple aɔaɲudɔwɔnawo me.

2. Mɔnukpɔkpɔ li be woauli ame aɔe fe nutove ta to se ɲudɔwɔwɔ me. Nutove sia ate ɲu anye agbalɛɲɔɲɔ, hakpakpa alo aɔaɲu nu bubu ɔesiade fomevi si nye ame la fe asinudɔwɔwɔ si ɲuti tɔnyenye le nɛ.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 28-LIA

Gomekpɔkpɔ li na amesiame be wòano efe dukɔ me habɔbɔwo alo dutahabɔbɔ siwo me amewo fe mɔnukpɔkpɔwo kple ablɔɔevinyenye fe nyati siwo dzi mifeto asii le Kpeɔoɔdzinya sia me la xɔ anyinɔ ɔo blibo.

KPEÐODZINYA ÐOÐO 29-LIA

1. Gomekpɔkpɔ le dukɔ me ɲgɔyiɔwɔ wɔwɔ mekpɔ dukɔmevi ɔesiade fe ɲkume le afisi efe ablɔɔevinyenye kple amegbetɔnyenye blibo le bɔbɔe le.

2. Ele na amesiame be le efe mɔnukpɔkpɔ kple ablɔɔevinyenye ɲuti dɔwɔwɔwɔ me la, wòanye amesi awɔ ɔe ɔoɔo siwo dzaa dzi sea da asi ɔo la dzi hena sidzedze kple bubudede ame bubuwo fe gomekpɔkpɔwo kple ablɔɔemenɔnɔ si hea agbe nyui nɔnɔ, tofefafa kple dzidzeme sɔ gbɔ fũu ve, le ameha siwo dome sɔsɔminasɔe fe wɔnawo fo ke ɔe to nyuie le.

3. Mele be woawɔ mɔnukpɔkpɔ kple ablɔdevinyenye ɲuti dɔ le mɔnu siwo to vovo tso Xexeme Duko Fofuawo fe taɔdzinuwo kple didiwo gbɔ o.

KPEɔDODZINYA ɔOɔO 30-LIA

Mele be ame aɔke naɔe naneke si le Kpeɔodzinya sia me la gɔme abe dukɔ ɔka aɔe koɲ tɔ wɔnye ene o. Medze be ameha alo ame ɔka aɔke natsɔe abe mɔnukpɔkpɔ ene awɔ wɔna aɔe alo aɔe afɔ aɔe si agblɛ nu le gomekpɔkpɔ kple ablɔdemɔnu siwo woxlɛ fia le Kpeɔodzinya sia me la ɲuti o.